

Nyhetsbrev

Tema: Europeiska unionens handelspolitik ur ett geopolitiskt perspektiv

EU:S HANDELSAVTAL MED MERCOSUR **- Realpolitisk logik möter en ambitiös Weltpolitik**

I. Mercosur-avtalet

Areal Fastighetsbyrå RFM innehar ambitionen att kontinuerligt belysa aktuella ämnen med anknytning till byråns verksamhetsområden. Nyhetsbrevet utgör forum för detta syfte. Internationella relationer och dess inverkan på EU:s gemensamma jordbrukspolitik utgör ett i sammanhanget prioriterat område. I detta uppföljande nyhetsbrev behandlas EU:s handelsavtal med Mercosur-länderna.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Första kapitlet:
Mercosur-avtalet

Andra kapitlet
Ett ramverk för en framsynt handelspolitik

Tredje kapitlet:
Avtalets effekter för jordbruksnäringen

Fjärde kapitlet
Geopolitik
Geopolitik, begreppsdefinition

Femte kapitlet
Geoekonomi

Sjätte kapitlet
Geopolitik och geoekonomi ur ett europeiskt perspektiv

Sjunde kapitlet:
Avslutande kommentar

Referenslitteratur

ANNOTATION: Karl-Gustav Falkenbergh har varit verksam vid Europeiska kommissionen, Generaldirektoratet för Jordbruk och landsbygdsutveckling, Bryssel.

Alltsedan år 1999 har EU förhandlat med *Sydliga gemensamma marknaden*, förkortad Mercosur, inkluderande Argentina, Brasilien, Paraguay och Uruguay (spanska: El Mercado Común del Sur). Efter ett kvartssekel av stundom svåra förhandlingsrundor uppnåddes i december år 2024 en uppgörelse om ett frihandelsavtal.

Det framförhandlade avtalet består av två parallella och rättsligt åtskilda instrument: partnerskapsavtalet mellan EU och Mercosur, som innehåller pelare för politisk dialog, samarbete och handel, och interimsavtalet om handel, som innehåller handels- och investeringsåtagandena och som ska gälla fram till dess att partnerskapsavtalet träder i kraft.

Den 17 december 2025 nådde rådet och parlamentet en preliminär överenskommelse om förordningen om bilaterala skyddsåtgärder mellan EU och Mercosur. Europeiska unionen och Mercosur undertecknade partnerskapsavtalet och interimsavtalet den 17 januari 2026.

Efter undertecknandet av partnerskapsavtalet kommer EU och Mercosur nu att i enlighet med sina respektive förfaranden sörja för att avtalet ratificeras. För EU:s del kommer partnerskapsavtalet ratificeras av alla medlemsstater i enlighet med deras nationella förfaranden. Interimsavtalet kommer dock att ratificeras enbart av EU, då det omfattas av EU:s exklusiva

befogenheter. Inom ramen för det förfarandet behöver EU-parlamentet godkänna avtalet och rådet anta ett beslut om dess ingående, varefter det träder i kraft. Interimsavtalet kommer att upphöra att gälla när partnerskapsavtalet träder i kraft.

Mercosur-länderna (Brasilien, Argentina, Uruguay och Paraguay) har tillsammans en befolkning på 275 miljoner, och deras sammanlagda BNP gör dem till världens sjätte största ekonomi. Genom avtalet skapas världens största frihandelsområde, som omfattar en marknad med fler än 700 miljoner konsument. EU är Mercosurs näst största handelspartner efter Kina när det gäller varor och stod för nästan 17 procent av Mercosurs totala handel 2024.

I januari i år beslutade Europaparlamentet att begära en prövning i EU-domstolen om vissa delar av avtalet är förenliga med EU-fördragen. Eftersom detta riskerar att ytterligare försena tillämpningen gav medlemsstaterna samtidigt EU-kommissionen klartecken att gå vidare med avtalet när minst ett Mercosurland har godkänt det. Nu har två länder, Argentina och Uruguay, godkänt avtalet i sina parlament, vilket innebär att det provisoriskt kan träda ikraft.

EU-kommissionen meddelade den 27 februari 2026 att frihandelsavtalet mellan EU och Mercosur kommer att implementeras på provisorisk grund. Detta med hänvisning till kommissionens exklusiva befogenhet i handelspolitiken.

II. Ett ramverk för framsynt handelspolitik

Partnerskapsavtalet innebär att politisk dialog, samarbete och fördjupat sektoriellt engagemang nu omfattas av ett och samma ramverk. Avtalet innefattar också en pelare för handel och investeringar som blir fullt tillämplig när avtalet väl har ingåtts och trätt i kraft.

Avtalets bestämmelser härleder ett förstärkt samarbete på ett flertal områden. Däribland hållbar utveckling, miljö- och klimatåtgärder, digital omställning, mänskliga rättigheter, rörlighet, terrorismbekämpning och krishantering.

Bestämmelserna om politisk dialog främjar bättre samordning av globala utmaningar som klimatförändringar, fredsbevarande verksamhet och migration. Ramverket underlättar också ett stabilt utbyte av bästa praxis när det gäller allt från styrning till teknisk innovation. Partnerskapsavtalet förstärker dessutom samordningen mellan EU och Mercosur i multilaterala forum och tillhandahåller strukturerade plattformar för sektorsvisa dialoger.

Interimsavtalet om handel återspeglar partnerskapsavtalets pelare för handels- och investeringsliberalisering och skall fungera som ett fristående avtal till dess att det fullständiga partnerskapsavtalet träder i kraft. Målet med interimsavtalet är att så snart som möjligt kunna uppnå de ekonomiska fördelarna med de framförhandlade handelsåtagandena.

Avtalet innebär tullsänkningar och ger tillträde till nya marknader för ett stort antal varor och tjänster. Viktiga sektorer som jordbruk (förädlade produkter, exempelvis vin), fordonsindustri, läkemedel och kemikalier kommer alla att gynnas av förbättrade handelsvillkor. Avtalet innehåller dessutom bestämmelser för underlättande av investeringar och undanröjande av hinder för gränsöverskridande handel med tjänster, särskilt digitala och finansiella tjänster. Genom bestämmelser om offentlig upphandling blir det möjligt för EU-företag att delta i offentliga upphandlingsförfaranden i Mercosurländerna.

För EU:s del är Mercosur-avtalet betydelsefullt både ur ett strategisk och ett ekonomiskt perspektiv. I ett världsläge präglad av geopolitiska spänningar föranleder förbättrade relationer mellan EU och Mercosur en tydlig strategisk fördel. Avtalet sänder en stark geopolitisk signal, då det visar att EU och Mercosur båda står bakom multilateralism och den regelbaserade världsordningen.

Avtalet bidrar vidare till att stärka EU:s konkurrenskraft. Främjandet av öppna marknader är en förutsättning för att EU:s produktivitetstillväxt skall öka. Frihandelsavtalet ger prov på EU:s förmåga att utforma globala handelsregler i linje med de högsta EU- standarderna.

Aktuellt frihandelsavtal genererar utvidgat marknadstillträde samt stabila och förutsägbara regler, vilket är avgörande för att europeiska företag skall kunna utvecklas, konkurrera och växa på global nivå. Handelsavtal är också en viktig komponent vid framtagandet av motståndskraftiga leveranskedjor, vilket bidrar till EU:s ekonomiska säkerhet.

Mercosurländerna har god tillgång till de råvaror och mineraler som EU behöver för den gröna och digitala omställningen. Avtalet är därför i linje med EU:s strategi för att förhöja den ekonomiska säkerheten och diversifiera alternativt eliminera importberoendet från mindre pålitliga exportländer.

Flertalet kritiska råvaror, såsom järnmalm, bauxit, koppar och nickel utvinns i Brasilien. Argentina har stora fyndigheter av litium. Handelsavtalet förbättrar och säkrar EU:s tillgång till dessa råvaror genom att bland annat kraftigt begränsa möjligheten att införa exportrestriktioner. Härtill tillkommer sysselsättningsbefrämjande effekter inom EU och vidgade möjligheter för europeiska företag att exportera tjänster till samt genomföra investeringar i Mercosur.

III. Avtalets effekter för jordbruksnäringen

EU:s strävan har under förhandlingarnas skilda faser alltid varit att försöka åstadkomma en balanserad överenskommelse för unionens jordbruk. Avtalet kommer att ge europeiska jordbrukare och livsmedelsproducenter ett kraftigt ökat marknadstillträde till Mercosurregionen. Överenskommelsen förväntas öka EU:s export av jordbruksbaserade livsmedel till Mercosur med upp till 50 % genom att den sänker tullarna på viktiga jordbruksbaserade livsmedelsprodukter såsom vin, sprit, mejeriprodukter och olivolja. Härtill skyddas EU:s 344 geografiska beteckningar (traditionella livsmedel och drycker av högt värde) från orättvis konkurrens.

Mercosur-avtalet möter kraftigt motstånd från stora delar av lantbruket. Copa-Cogeca, paraplyorganisationen för EU:s lantbruksorganisationer och kooperativ (inkluderar LRF, MTK och SLC), har framfört krav på att Mercosuravtalet skall dras tillbaka. Copa-Cogeca anför farhågor med hänvisning till ökad konkurrens och bristande krav på att importen från Mercosurländerna skall efterleva EU:s produktionsstandarder. Europaparlamentet, vilket är splittrat i frågan, röstade den 21 januari om en skyndsamt lanserad resolution, där Europaparlamentet begär att EU-domstolen skall granska Mercosur-avtalets förenligt med EU-fördragen. EU-kommissionen meddelade den 27 februari 2026 att frihandelsavtalet mellan EU och Mercosur kommer att implementeras på provisorisk grund. Detta med hänvisning till kommissionens exklusiva befogenhet i handelspolitiken.

EU-kommissionen hörsammade farhågorna från vissa medlemsländer och Europaparlamentets jordbruksutskott genom att införa skyddsklausuler för känsliga jordbruksprodukter till avtalet. Skyddsklausulerna (a-e) skall ge EU möjlighet att snabbt agera om import från Mercosurländerna orsakar allvarliga störningar på EU-marknaden för produkter som nötkött, mjölkprodukter, socker och etanol. Ministerrådet godkände kommissionens förslag tidigt i mars 2026. Syftet med klausulerna är att förenkla utredningsprocessen vid kraftig importökning. EU-kommissionen får nu som ansvar att följa utvecklingen av importen och regelbundet rapportera om marknadsläget.

Fram till dess att den permanenta rättsliga ramen formellt antas efter förhandlingar mellan rådet och parlamentet ges kommissionen befogenhet att tillämpa bilaterala skyddsåtgärder inom ramen för interimsavtalet om handel för jordbruksprodukter.

- a) Noggrant kalibrerade tullkvoter som begränsar marknadstillträdet för känsliga produkter som importeras från Mercosur.
- b) En rättsligt bindande skyddsmekanism som skyddar känsliga europeiska produkter i händelse av en kraftig ökning av importen från Mercosurländerna.
- c) Skärpta kontroller som hindrar produkter som inte uppfyller kraven från att komma in på EU-marknaden, bland annat fler revisioner och kontroller i tredjeländer och skärpta kontroller vid EU:s gränser.
- d) Åtgärder från kommissionens sida för att omsätta åtagandet i EU:s vision för jordbruk och livsmedel i praktiken, för en starkare anpassning av de produktionsstandarder som tillämpas på importerade produkter, särskilt när det gäller bekämpningsmedel och djurskydd.
- e) Ett gemensamma skydds nät i form av en fond på 6,3 miljarder euro inrättas från och med 2028. Fonden utgör ett ytterligare skydd för jordbrukarna i händelse av marknadsstörningar.

Skärpta övervakningskrav kommer att tillämpas på produkter som omfattas av tullkvoter. Medlemsländerna kan begära att kommission inleder undersökningar av skyddsåtgärderna, och kommissionen måste fullt ut och i god tid informera rådet om alla planerade skyddsåtgärder.

I sammanhanget konstateras att lantbruksorganisationerna förvisso välkomnar EU:s skyddsåtgärder, dock framhålls tydligt kritik med anledning av att skyddsmekanismerna anses vanskliga att på ett effektivt vis omsätta i praktisk tillämpning. Konkurrens på rättvisa villkor bör säkerställas. Importkontrollerna bedöms bli svåra att genomföra, varför deras skyddsinverkan riskerar att reduceras i förhållande till den ursprungliga avsikten. Lantbruksorganisationernas motstånd mot Mercosur-avtalet bör även förstås i en vidare kontext. EU:s gemensamma jordbrukspolitik (CAP) står inför en revidering inom de närmaste åren och i samband därmed torde stödbeloppet till jordbruket minska. Hertil påverkas lantbruksnäringen av tilltagande kostnader på grund av fördyrad gödselimport.

Sammantaget anser de europeiska jordbruksorganisationerna att de oförtjänt måste bära en oproportionerligt stor del av de kostnader, vilka sammanhör med EU:s klimatrelaterade åtaganden och de geopolitiskt betingade vägval som unionen gör inom bland annat handelspolitiken.

IV. Geopolitik

Termen geopolitik betecknar inom statsvetenskapen sådana delar av vetenskapen som behandlar de geografiska inflytelserna på politiken. Begreppet introducerades år 1916 av den svenske statsvetaren Rudolf Kjellén. Distinktionen mellan realistisk skola och geopolitisk skola utgörs främst av den sistnämnda skolans kraftiga betoning på att det är den enskilda statens geografiska läge som avgör formen för den utrikes- och säkerhetspolitik som vederbörande stat avser föra.

Geografin är den mest fundamentala faktorn för en stats utrikespolitik, detta på grund av att denna faktor är den mest permanenta. Geopolitiken framhåller att det strategiskt mest betydelsefulla området i världen utgörs av det euroasiatiska sk. kärnområdet. Detta kärnområde avgränsas av en västgräns i Östeuropa och sträcker sig sedan österut till en bit in i Sibirien. Områdets strategiska nyckelposition härleds utifrån dess mycket rika naturresurstillgångar. Ur en geografisk synvinkel sett utgör kärnområdet, relativt världens geografiska utseende, en vridningsaxel (pivot). Härav följer att den som behärskar kärnområdet också kommer att behärska den euroasiatiska landmassan till dess helhet. Enligt klassisk geopolitisk ansats skall den som behärskar den euroasiatiska landmassan även behärska övriga världen.

Henry Kissingers ”Diplomacy” (1994) anses vara en milstolpe i det geopolitiska säkerhetstänkandet. Kissinger är ytterst influerad av den österrikiske utrikesministern och sedermera rikskanslern Klemens von Metternich, en av 1800-talets främsta diplomater. Kissinger kunde som utrikespolitisk rådgivare samt utrikesminister för de amerikanska presidenterna John F Kennedy och Richard Nixon mycket skickligt genomföra en amerikansk utrikespolitik vars inslag av maktbalans ännu inte lämnat världen opåverkad. Kissinger anför uppfattningen att Amerika kan likställas vid en ö utanför den stora eurasiatiska landmassan. Eurasien har betydligt större naturresurser och befolkningsunderlag än USA. Enligt Kissinger uppstår en strategisk fara för USA ifall en makt allena tillåts att dominera Europa. Ett Eurasien, vilket präglas av supremati, skulle kunna besegra USA såväl ekonomiskt som militärt. Det amerikanska närmandet till Sovjetunionen och Kina under sent 1960-tal och tidigt 1970-tal såg sina grundvalar i att Kina skulle balansera upp Japan och Sovjetunionen väga upp Europa.

Geopolitik, begreppsdefinition

En vid definition av begreppet geopolitik är ”influenser från faktorer som geografi, ekonomi, demografi på politik och särskilt avseende utrikespolitik av en stat.” Denna definition har en tydlig internationell dimension och beskriver att de primära aktörerna är stater. Utöver den internationella sammanlänkningen så framkommer även att begreppet har en konnotation av spänning, kamp eller konflikt mellan olika staters nationella eller strategiska intressen.

Geopolitisk risk härleds från den interaktion och den interdependens som förekommer mellanstatligt och multilateralt. Risker kan identifieras inom ramen för militära allianser och säkerhetspolitiska samarbeten, handelsrelationer, klimatrelaterade samarbeten med flertalet aktörer, leveranskedjor relaterade till kritiska råvaror samt territoriella dispyter. Vidare föreligger hälsorelaterade risker på grund av pandemier och risker relaterade till energiförsörjning och livsmedelsförsörjning.

De geopolitiska riskernas gemensamma nämnare är att de samtliga är förenade med påtaglig kommersiell inverkan på det globala planet. Handelskrig, sanktioner och restriktiva leveranskedjor genererar ej sällan effekter i form av finansiell volatilitet, inflation och kraftiga valutafluktuationer med efterföljande inverkan på de enskilda staternas exportmöjligheter, investeringsnivåer och arbetsmarknader samt, i vissa fall, inverkan på den enskilda statens politiska stabilitet.

V. Geoekonomi

Geoekonomi kan beskrivas som en form av utrikespolitisk statskonst, närmare bestämt som ekonomisk statskonst i linje med David Baldwins numera klassiska verk *Economic Statecraft* från 1985. Där definieras ekonomisk statskonst som användandet av ekonomiska instrument för statliga påverkansförsök i syfte att främja statens intressen i det internationella systemet. Geoekonomi beskriver sålunda användandet av ekonomiska policyinstrument för statliga påverkansförsök riktade mot internationella aktörer för att främja utrikes- och säkerhetspolitiska mål. Med internationella aktörer avses inhemska och utländska aktörer (såsom privata och statliga företag, myndigheter, organisationer) samt internationella organisationer som genomför internationella ekonomiska transaktioner.

Geoekonomi prioriterar relativ ekonomisk makt; den innebär att utrikespolitiska instrument används för att försvara ekonomiska intressen. Geopolitik handlar mer om de bredare dimensionerna av strategisk rivalitet och kan innebära att ekonomiska instrument används med syftet att uppnå bredare utrikespolitiska mål. Den geoekonomiska dimensionen, dvs hävdandet av ekonomisk makt i geostrategiskt syfte, blev tydlig under pandemin.

I enlighet med definitionen av begreppet geoekonomi följer att geoekonomiska instrument är instrument som uppfyller följande tre kriterier: (i) instrumentet är en ekonomisk policyåtgärd; (ii) som är tillgänglig för statliga aktörer; och (iii) som kan påverka en internationell aktörs beteende, attityder, föreställningar, förväntningar, eller benägenhet eller möjlighet att agera.

Geopolitik och geoekonomi reviderar förutsättningarna för aktörernas agerande på den internationella arenan. Såväl geopolitik som geoekonomi är marknadsbaserade i det internationella systemet. Tidigare, enligt David Ricardos ekonomiska teori, fokuserade de enskilda länderna på att producera varor där de hade en relativ fördel och köpte andra varor och tjänster från utlandet, vilket effektiviserade produktionen. Under senare tid tenderar principen om komparativa fördelar tillmätas reducerad betydelse. Den bästa politiken för varje enskild stat bestäms i stället av spelteoretiska överväganden om egna och andra parter handlingar. Vidare påverkar statliga åtgärder, såsom direkta företagsstöd och skatteförmåner, i allt högre grad placeringen av investeringar och bildandet av värdekedjor. Blockbildning och industripolitik syftar till att minska beroendet av andra länder och göra globala värdekedjor mer blockspecifika. Istället för att befrämja frihandel har staterna valt att prioritera protektionism, dvs. skyddandet av deras egna ekonomier.

VI. Geopolitik och geoekonomi ur ett europeiskt perspektiv

Den Europeiska Unionen har under innevarande sekel tillmätt den geopolitiska dimensionen av europasamarbetet ökad betydelse. Den europeiska politiska debatten inriktas rutinmässigt på geopolitiska ambitioner, dock fokuseras i praktiken mycket av EU:s ansträngningar betydligt mer på geoekonomi. Även om begreppen överlappar varandra och ofta används som om de vore utbytbara, finns det distinktioner mellan geopolitik och geoekonomi. Geoekonomi utgör en central axel för unionens geopolitiska ambitioner.

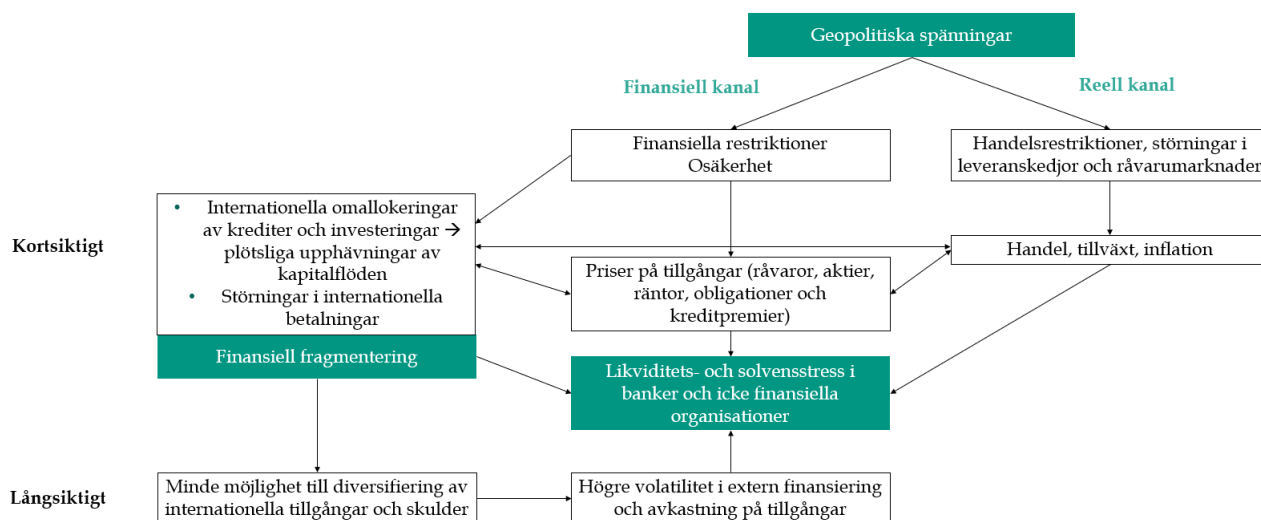
Ytterligare en tongivande axel inom EU:s geopolitiska konstruktion är balansen mellan skydd av EU:s centrala intressen och extern projicering av unionens makt. EU:s geopolitiska infallsvinkel har tidigare tenderat att rikta in sig på en stark extern projicering av EU:s politik, resurser och engagemang. Det prioriterade målet under pandemin var intressebevarande genom skydd, inte projicering.

En tredje axel är EU:s re-kalibrerade strategi gentemot de övergripande strukturerna i den globala ordningen. De senaste åren har bevitnat en nydanande dualitet. Sedan tidigare finns ett förhållandevis omfattande engagemang från EU, vilket syftar till att försvara de grundläggande principerna i den liberala internationella ordningen. Under senare år har dock många delar av EU:s politik i praktiken förskjutits mot ett mer avvägt stöd för den ordningen.

Den övergripande europeiska utrikespolitiken har kommit att innebära en komplex blandning av multilaterala principer, bilaterala relationer av ad hoc karaktär och reviderade multilaterala lösningar. Frihandelsavtalet mellan EU och Mercosur, vilket genomgår en ratificeringsprocess, avser att öka transparens och förutsägbarhet samt förenkla handeln. Avtalet bedöms vara av strategisk betydelse genom dess inslag av modernisering av det regelbaserade globala handelssystemet i en tid präglad av geopolitisk instabilitet.

Covid-19 pandemin renderade främst inrikespolitiska effekter, vilka de enskilda staterna hanterade i huvudsak individuellt. Pandemin hade dock tydliga externa dimensioner. Det internationella samarbetet utkristalliserades särskilt i ansträngningarna för att förhindra spridning av viruset, samt försöken att ta fram ett vaccin.

Geopolitisk risk prövar leveranskedjans motståndskraft, vilket blev tydligt under pandemin. Leveranskedjans motståndskraft är avgörande för hanterandet av olika störningar, inklusive geopolitiska spänningar, naturkatastrofer och operativa problem. Strategier för att bygga upp den globala leveranskedjans motståndskraft inkluderar geografisk diversifiering, noggrann övervakning av miljöstandarder och förbättrat leverantörsengagemang för att hantera tull- och geopolitiska risker.

Figur: Geopolitiska spänningar och finansiell stabilitet på makronivå. Källa IMF

Ovanstående figur illustrerar sammanlänkningen av flertalet av de potentiella risker som identifieras inom rådande geopolitiska trender. Sambanden är relevanta också för de exportorienterade och investeringsorienterade sektorerna inom jordbruksnäringen. De differentierade sektorer som exponeras gentemot identifierad risk torde möta en förhöjd riskpremie, varvid marknadsvärdet kan reduceras för objekt inom vederbörande kategori. Risker existerar i form av minskat samarbete internationellt, större finansiell osäkerhet och ökade restriktioner av varor och tjänster globalt. Den slutgiltiga påverkan på den enskilde aktören inom sektorn beror på exponeringen mot riskerna. Faktorer som potentiellt kan medföra större exponering är omfattande varuexport samt investeringar framför allt utomlands, men också inhemska investeringar som medför indirekta exponeringar mot utlandet eller stor riskaptit i den finansiella strategin. Däremot, vilket IMF också lyfter, riskerar den finansiella och den reella ekonomin att vara ömsesidigt negativt förstärkande, vilket medför att vid större osäkerheter eller geopolitiska spänningar kan deras påverkan bli generell. Det innebär att även aktörer med låg exponering kan påverkas indirekt via ett försämrat makroklimat.

De grundläggande villkor och parametrar som påverkar risk på global nivå kan benämnas strukturella krafter. Dessa förväntas konvergera och accelerera. Härigenom förstärks och fördjupas icke ordnade trender inom teknologiska, klimatrelaterade, geostrategiska och demografiska områden under det kommande decenniet. De främsta strukturella krafterna kan identifieras som teknologisk acceleration, geostrategiska förändringar, klimatförändringar och demografi.

Krafterna har tydliga globala konsekvenser. Klimatförändringarna förvisso mer än de övriga. Geostrategiska förändringar avser skiftningar i staternas politiska prioriteringar och koncentration av geopolitisk makt. Långvariga geopolitiska allianser omformas i takt med att globala regler och normer ifrågasätts i allt högre grad.

VII. AVSLUTANDE KOMMENTAR

Internationella konflikter har genom historien varit benägna att nyttja handel med livsmedelsprodukter såsom ett politiskt vapen. Kriser medför inte sällan att prisökningar tar vid, detta då det ekonomiskt betingade priset stiger med ytterligare ett politiskt betingat pris. Länder med liten jordbruksproduktion och importbehov tenderar att i sådana situationer bli lidande. För att reducera risken inför en dylik situation har nordisk jordbrukspolitik tidigare inriktat sig på uppfyllandet av en beredskapsmålsättning. Inom den Europeiska unionen har på senare tid diskuterats möjligheterna till upprättandet av beredskapslager för vissa politiskt känsliga jordbruksprodukter. Inom NATO har försörjningsfunktionen alltid tilldelats viss uppmärksamhet. Syftet är att undvika svårartad varubrist, exempelvis pga exportstopp från särskilda exportländer.

Det faktum att försörjningsberedskapen åter lyfts fram såväl på den säkerhetspolitiska som på den jordbrukspolitiska arenan, föranleder att övriga protektionistiskt relaterade argument finner en bättre jordmån i den handelspolitiska debatten.

Det kompakta franska motståndet mot Mercosur-avtalet präglas delvis av argument med beredskapsbäring. Europaparlamentets begäran om prövning i EU-domstolen av Mercosur-avtalet riskerar att kraftigt fördröja avtalets fullständiga implementering. Europaparlamentets omröstning i frågan var förhållandevis jämn. De ledamöter som röstade för en prövning i EU-domstolen framhåller i första hand avtalets skrivningar rörande miljö. Avtalet förmodas enligt kritikerna begränsa unionens möjlighet att kontrollera livsmedel som importeras från Sydamerika. Härtill påtalas den så kallade rebalanseringsmekanismen, där Mercosurländerna kan kompenseras för effekter i handeln som uppstår av EU:s miljöstandarder. Farhågan är att detta kan få unionen att avstå från att arbeta efter sina mål på miljöområdet. Kritikerna anser vidare att kommissionen genom att undanta handelsdelen ur avtalet rundar vederbörlig granskning och ratificering av medlemsländernas nationella parlament.

Förespråkarna för Mercosur-avtalet konstaterar att uppdelning av ett handelsavtal är fullt förenligt med EU-fördragen och att detta har gjorts tidigare. Rebalanseringsmekanismen anses väletablerad inom WTO och det internationella handelssystemet. EU:s rätt att anta egen lagstiftning är okränkbar, vilket framgår tydligt av Mercosur-avtalet.

WTO:s rådande regelverk förblir fortsättningsvis i kraft. För att WTO framledes skall behålla sin relevans borde dock dess regelverk reformeras. Särskilt angeläget är att stärka reglerna kring statliga subventioner och statsägda företag, där dagens ramverk är otillräckligt. Kina intar här en viktig position. "Mittens Rike" har kraftigt ökat exporten med hjälp av omfattande statliga stöd i form av subventioner, skatterabatter, statligt garanterade lån och annan industripolitik som snedvrider konkurrensen. Effekten har blivit ökad tillgång till billiga varor, men också utslagning av företag i andra länder. Ifall WTO:s regelverk inte skärps, föreligger risken för att fler länder likt USA inför egna handelshinder mot Kina, vilket undergräver WTO:s legitimitet ytterligare. EU kan här agera nyckelaktör. Genom att driva på för en reformerad, rättvis och modern handelsordning kan unionen verka som brobyggare mellan de länder som vill fördjupa samarbetet inom WTO:s ramar. Detta avspeglas inom ramen för unionens handelsavtal med Mercosur. Stabilitet och tillit är grundläggande framgångskriterier för global handel. I synnerhet i en omvärld präglad av geopolitiskt maktspel.

Multilaterala handelsavtal är i nuläget mycket svåra att överenskomma. Orsakerna härtill är flera. Geopolitiska spänningar och väpnade konflikter med påföljande flyktingproblematik härleder reducerat förhandlingsutrymme. Makroekonomisk turbulens föranleder skilda prioriteringar.

Jordbrukssektorns andel av den globala ekonomin tenderar att minska. Detta till trots tillskrivs jordbruksförhandlingarna en central position i lejonparten handelsavtal. Anledningen härtill står främst att finna i jordbruksnäringens betydelse för den enskilda statens livsmedelsförsörjning.

Förutom den traditionella försörjningsberedskapsrelaterade infallsvinkeln anses också garantier för fullgod livsmedelssäkerhet såsom ett väsentligt argument för bibehållandet av en nationell produktionskapacitet. Därtill inverkar jordbrukets omedelbara effekter på landsbygdens och lantbrukarnas livsvillkor samt för livsmedelsindustrins lokalisering. Exportkapacitet förmår ofta generera ett utrikespolitiskt inflytande.

För det fall att Ukraina skall integreras med EU kommer CAP att behöva reformeras i grunden. Situationen för det europeiska jordbruket kommer sålunda att revideras ytterligare vid anslutningsförhandlingarna med Ukraina. I sådant fall skulle EU:s åkermark öka från 100 miljoner hektar till 130 miljoner hektar. Senast vid den tidpunkten skulle EU:s nuvarande jordbrukspolitik med dess rådande subventionsnivåer komma att ifrågasättas i den Europapolitiska debatten. CAP behöver härvidlag vara mycket väl avvägt.

Konturerna av en ny tidsepok präglad av tilltagande konkurrens tar nu sakteliga form. I denna geoeconomisk era är det avgörande för Europa att hävda sig i konkurrensen på den globala arenan. Förmågan att förutse och bedöma framtidens utmaningar sätts på prov i ett föränderligt internationellt landskap. Den amerikanska presidentadministrationens faiblesse för sann merkantilistisk politik har skakat om de transatlantiska relationerna.

Geoeconomisk konfrontation utgör den största risken på det globala planet under de närmaste åren. De geoeconomiska oförenligheterna kommer tvivelsutan att fördjupas. Detta då tongivande stater använder sig av en omfattande arsenal av ekonomiska verktyg med syftet att uppnå nationella säkerhetspolitiska målsättningar. Multilateralism tenderar att möta motvind. Detsamma gäller för den regelbaserade internationella ordningen.

Alltsedan attacken mot World Trade Center i New York den 11 september 2001 har multilaterala handelsavtal blivit allt svårare att överenskomma. En trend som utkristalliserar global geoeconomisk fragmentering har med tiden vuxit fram. Geoeconomiska spänningar kan eskalera, vilket tyder på en specifik uppsättning risker kring handel och tullar. Härtill noteras också att dessa risker bör betraktas som en del av en bredare distinktion mellan väst, öst och syd. Förvisso innefattande ett flertal större länder, vilka sörjer för suveräna vägval och balanserar relationerna med de övriga aktörerna.

Graden av geoeconomisk konfrontation är både en orsak till och en konsekvens av det vakuum som uppstår genom försvagningen av multilaterala institutioner. I takt med att en unipolär värld övergår mot en mer multipolär värld, framträder en ny konkurrensordning. Med färre multilaterala begränsningar för unilaterala åtgärder kan ökande nationella hinder och motstridiga intressen få negativa ekonomiska och sociala återverkningar över hela världen.

Geoeconomisk konfrontation bortom endast tullsatser exemplifieras av det faktum är att förtroendet för den rättsliga ram som reglerar global handel tenderar att reduceras. WTO:s tvistlösningssystem, tongivande för diplomatisk lösning av handelstvister, håller på att marginaliseras; antalet ärenden som väcks har minskat till ungefär en tredjedel av nivån innan dess överprövningsorgan inaktiverades år 2019 pga att USA blockerar tillsättningen av vakanser.

S a m t i d i g t i m p l e m e n t e r a s investeringsgranskningssystem i allt större utsträckning av G20-länderna. Utvecklingen drivs av flera överväganden kring strategisk omställning och nationell säkerhet. De stater som inte är allierade med vare sig Kina eller USA kan möta press att följa sanktionsregimer. Antalet sektorer som anses vara "strategiska" för nationell säkerhet och som påverkas av sanktioner, exportkontroller och investeringsförbud, ökar gradvis.

Europa är multipolärt. EU och NATO:s europeiska del skall väga upp Ryssland. Härav följer att det ur europeisk synvinkel sett är väsentligt att korrekt kunna förutsäga amerikanska säkerhetspolitiska intentioner. Dessa bedömningar underlättas givet att den amerikanska politiska makten baserar sig på traditionella republikanska, eller demokratiska, värderingar. *Status quo ante* är ej att förvänta i relativ närtid, vare sig inom amerikansk politik eller på den internationella arenan, där geopolitiken framledes kommer att tillmätas ansenlig betydelse.

I det förevarande sammanhanget vore det således till fördel för EU att med strategisk framsynthet designa stabila strukturer för ett gediget, kontinuerligt och autonomt europeiskt säkerhets- och utrikespolitiskt samarbete. Ett enat Europa, byggt på demokratiska värderingar och rättsstatsprinciper, är avgörande för politikens framgång. Eventuella friktioner inom Atlantpaktens bör kunna bemötas. Europeiska unionen kvarstår härigenom som global handelspolitisk stormakt.

Karl-Gustav Falkenbergh

REFERENSLITTERATUR:

E Bonnier & P Wikman,
”Hur kan geoeconomisk rivalitet analyseras utifrån en strategisk
ansats?”, FOI forskningsrapport, Stockholm 2021

Europeiska kommissionen
”The new EU-Mercosur Partnership Agreement”
Bryssel 2026

Europeiska kommissionen
”EU-Mercosur interim Trade Agreement”
Bryssel 2026

Europaparlamentet
”Financing of the CAP”, Bryssel 2024

European Union External Action
”A Strategic Compass for Security and Defence”,
Bryssel 2022

Global Financial Stability Report, IMF april 2023

*R Youngs, ”Geopolitics and the Covid-19 pandemic: a distorted turn
in EU external relations”, SIEPS, Stockholm June 2020*

World Economic Forum
”The Global Risks Report 2026”, 21st Edition

Neue Zürcher Zeitung, D Imwinkelried artikel 19.12.2025
”Engere Beziehung mit Lateinamerika: Macron und
Meloni dürfen das Mercosur-Abkommen nicht
verhindern”

Neue Zürcher Zeitung, U Speck artikel 19.02.2026
”Welche Vision von Europa wird sich durchsetzen? ”

Neue Zürcher Zeitung, L Scholz artikel 14.02.2026
”Die Welt der Hemisphären – den Europäern fällt es besonders
schwer, die Abkehr der Welt von der Pax Americana zu begreifen”